

Všetička, František

Český román o polském povstání

Opera Slavica. 2000, vol. 10, iss. 1, pp. 43-44

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117671>

Access Date: 27. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

* MATERIÁLY - ZPRÁVY - KRONIKA *

ČESKÝ ROMÁN O POLSKÉM POVSTÁNÍ

František Všetíčka

V lednu 1863 vypuklo v Polsku proticarské povstání a 1. ledna 1864 začal na stránkách brněnské *Moravské orlice* vycházet román redaktora a novináře Františka Jaroslava Kubíčka. Román se jmenoval *Ušlechtilé duše* a jednal o přípravách a posléze průběhu polského povstání z let 1830 až 1831. Nově vypuknuvší a stále trvajícím povstání bezprostředně inspirovalo mladého literáta k románovému dílu o jiném polském povstání, k němuž došlo ještě před jeho narozením (Kubíček se narodil roku 1838). Spisovatelovy *Ušlechtilé duše* vycházely anonymně, teprve za posledním pokračováním byla uvedena jeho zkratka F. J. K.

Vzhledem k tomu, že román nikdy nevyšel knižně a byl publikován na stránkách méně známého moravského listu, zmíním se alespoň několika málo slovy o jeho obsahu. *Ušlechtilé duše* se odehrávají v letech 1826 až 1831. Děj začíná 1. listopadu 1826 ve Varšavě, kde trojice důstojníků, major Valerian Lukasiński, kapitán Dobrogojski a poručík Dobrzycki jsou před nastoupeným útvarem za proticarskou činnost odsouzeni k vysokým trestům v pevnosti. V noci je vyvážejí z trestnice směrem do Ruska a neustále je doprovází kočár s dvěma neznámými dámami. Touto dějovou linií je rozvíjen jeden z romantických prvků románu. Ve voze jede Clemencie Podstatská, rozhodnutá spatřit svůj osud s majorem Lukasińským. Dojedou do Zámosku, kde jsou odsouzenci uvrženi do citadely. Krátce po Clemencii Podstatské přibude i matka Lukasińského. Obě jsou posléze ze Zámosku vykázány. Po tomto dějovém úseku dochází v románě k časovému skoku, ocitáme se v roce 1830, v době příprav proticarského povstání. Kapitola nyní následuje za kapitolou a Kubíček v ní líčí nejrůznější společenská prostředí – jednou palác hraběte Romana Soltyka, v němž se plánuje povstání, jindy zase národovecký klub, do něhož je přijímán nový člen a v němž jeho předseda osvětluje organizační systém tajného politického spolku. K nejdramatičtějším scénám románu patří revoluční soud nad zrádcem Pietrowskim. V *Ušlechtilých duších* vystupuje rovněž velkokníže Konstantin a kněžna Lowiczská, jeho polská choť, k níž jde za Lukasińského orodovat Clemencie Podstatská. Román končí vypuknutím povstání a historickým přehledem bojů mezi polskými a ruskými vojsky.

V kapitole o přijímání Zigmunda Piseckého do tajné organizace čtenář pozná organizační strukturu a mechanismus činnosti polských tajných organizací; otázkou zůstává, do jaké míry odpovídají tyto informace skutečnosti a odkud je Kubiček získal. Je docela pravděpodobné, že mu je dodali polští utečenci, kteří na útěku před carskou perzekucí při potlačování lednového povstání utíkali přes Moravu do západního světa. Kubiček sám znal dobře polsky.

V románě vystupuje hospodský Sedláček, původem Hanák, který je zasvěcen do povstání, účastní se jej a nakonec v něm padne. Na ozbrojené akci se podílí i jeho sluha Vondra, Hanák od Kojetína. V *Ušlechtilých duších* je rozvedena scéna, v níž se krátce před povstáním snaží tajná policie zlikvidovat Krasieckého, jednoho z organizátorů povstání, avšak Moravák Sedláček spolu se svým sluhou jej zachrání. I tito dva patří k "ušlechtilým duším". F. J. Kubiček tak do románu promítl své moravanství, jež stálo v popředí jeho uměleckých a novinářských snah.

Jednotlivá pokračování *Ušlechtilých duší* jsou v každém čísle *Moravské orlice* doprovázena informacemi o právě probíhajícím lednovém povstání a o událostech v polském království. Ve výjimečných případech nezůstává moravský orgán u krátkých informací a polská realita a problematika je přibližována rozsáhlejšími statěmi – za všechny připomínám nepodepsanou studii Politické názory dr. Frant. Palackého s podtitulem: Otázka polská za naší doby (*Moravská orlice* 9. a 10. 2. 1864).

Román končí dosti uspěchaně, autor jej spěšně dokončoval, neboť musel nastoupit tříměsíční trest za jeden svůj protirakouský článek; svědčí o tom krátká zpráva z 10. února 1864 s titulkem *Odmrštěná žádost*: „Odsouzený bývalý redaktor Moravana pan Fr. Jar. Kubiček odmrštěn byl se svou žádostí u c. k. vrchního soudu zemského, kterou žádal, aby směl trest svůj, totiž žalář tříměsíčný, nastoupiti až později. Nařizeno mu neprodleně do žaláře se odebrati.“

Nebyla to však jen politická perzekuce, která přispěla k nevyrovnanosti a nevyzrálosti románového textu, byl to rovněž celkový stav českého románu, jenž byl v první polovině šedesátých let stále ve svých počátcích. F. J. Kubiček je současník májovců a jejich románové umění dostatečně svědčí o situaci románového žánru. Vždyť v téměř roce, kdy Kubiček publikoval své *Ušlechtilé duše*, Gustav Pflégr Moravský vydává román *Z malého světa* a Karolína Světlá románovou prózu *Na úsvitě*. *Pflegrova Paní fabrikantová* je z roku 1867 a z téhož roku je první ještědský román Karolíny Světlé, příznačně nazvaný *Vesnický román*. Kubičkovy *Ušlechtilé duše* nemají sice syžetovou nosnost těchto děl, na rozdíl od nich však moravský prozaik zpracovává časově a místně odlehlou látku, o kterou se v českém slovesném kontextu nikdo nepokusil.

V březnu 1864 skončilo vycházení *Ušlechtilých duší* v novinách, v létě 1864 bylo s definitivní platností zlikvidováno lednové povstání a 17. února 1865 zemřel František Jaroslav Kubiček. Dvojitý věznění a chrlení krve schvátilo nadějněho šestadvacetiletého umělce.